

JAK NAZYWANO ŻONY MIESZKA I?

Z ANTROPONIMII LITERACKIEJ

Słowa tematyczne: onomastyka literacka, antroponimia w powieściach historycznych, nurt groteskowo-ludyczny i realistyczny, żeńskie imiona staropolskie

Kronikarz Gall Anonim przekazał informację o tym, że Mieszko I, zanim przyjął chrześcijaństwo i poślubił córkę czeskiego księcia Bolesława I, „w takich pograżony był błędach pogaństwa, że wedle swego zwyczaju siedmiu żon zażywał” (Starczewska i in., 2000, s. 72). Ten mały fragment rozbudził wyobraźnię polskich powieściopisarzy. Kronika Galla milczy na temat, skąd pochodziły Mieszkowe żony i jak się nazywały. Znalazłam pięć tekstów, których autorzy rozwinęli ten wątek. W ujęciu chronologicznym są to powieści: Józefa Ignacego Kraszewskiego „Lubonie” (1876), Franciszka Fenikowskiego „Długie morze” (1956), Kornelii Dobkiewiczowej „Ofka z Kamiennej Góry” (1968) i Elżbiety Cherezińskiej „Harda” (2016). Do tego dochodzi wywiad z amerykańskim historykiem Philipem Earlem Steelem, opublikowany w Internecie 1 kwietnia 2016 roku. Data publikacji — *prima aprilis* — świadczy o zabawowym charakterze tego tekstu. Zamierzam skonfrontować powieściowe imiona z opracowaniami onomastycznymi i zbadać, w jakim stopniu inwencja wymienionych autorów pokrywa się z naukową wiedzą o antroponimii staropolskiej. Podstawową dla mnie publikacją będzie „Słownik staropolskich nazw osobowych” (SSNO), ale sprawdzę obecność wybranych przez literatów imion w innych słownikach, by ewentualnie ustalić ich etymologię oraz obecność we współczesnym zasobie antroponimów polskich i innojęzycznych. Warto dodać, że dobór imion z tak dawnej epoki nie jest łatwy:

Powieść historyczna — zgodnie z poetyką realizmu — winna również przestrzegać zasady typowości i prawdopodobieństwa. [...] Najtrudniejsze zadanie stoi przed tymi pisarzami, którzy akcję swoich powieści lokalizują we wczesnym średniowieczu lub w okresie przedpaństwowym (np. „Stara baśń” Kraszewskiego, „Puszcza” Gołubiewa, „Dzikowy skarb” Bunscha) (Kosyl, 1998, s. 370).

Drugim zagadnieniem, którym pragnę się zająć, jest imię żony Mieszka I, z którą połączył go sakrament małżeństwa. Na temat form tego imienia napisano sporo artykułów, a każdy autor powieści historycznej o czasach pierwszych Piastów musiał się zdecydować na którąś z nich. Oprócz czterech wymienionych wyżej powieści o czeskiej księżniczce pisali jeszcze: Józef Ignacy Kraszewski „Bracia Zmartwychwstańcy” (1876), Karol Bunsch „Dzikowy skarb” (1945) oraz „Ojciec i syn” (1946), a także Antoni Gołubiew „Puszcza” (1947).

Imię drugiej chrześcijańskiej żony naszego pierwszego historycznego władcy, Ody, pomijam, bo nie wiąże się z nim żadne interesujące onomastów kwestie.

1. IMIONA POGAŃSKICH ŻON MIESZKA I

1.1. Józef Ignacy Kraszewski — „Lubonie”

Powieść „Lubonie” rozpoczyna się w czasie, gdy kneź Mieszek (jak go nazywa Kraszewski) szuka kolejnej żony: „Zawsze mu się nasza dziewczka śni [...] ma żon sześc, a bez siódmej ani żyć [...] niechże jej szuka, kędy chce, bo ja mojej nie dam, to darmo [...]” (KraL I 8) — Luboń martwi się o swoją córkę Hożę i każe ją ukryć podczas wizyty władcy: „Knezia będziemy mieli, Mieszek przybędzie [...]. A nie co go tu prowadzi, ino Hoża, bo mu już świeżej trzeba [...] Niechże się schowa, aby jej nie było [...] bo kocha on mnie, kocha [...] miłuje i czci, ale córkę od studni schwycić każe, aby tylko mógł [...]” (KraL I 28)¹. Pisarz nie wymienia imion wszystkich *niewiast, ulubienic, żon kneziowskich* (jak je nazywa). Jest tylko jedno miejsce w powieści, w którym padają dwa imiona: „Wobec chrześcijan córka Bolesława jest tylko twoją ulubienicą, jak dawne Lilje i Luby [...], a córka Bolesława Lutego, wnuczka Przemysława, nie może nią być i nie będzie!” (KraL II 114). Użycie liczby mnogiej nie oznacza tu, że Mieszko miał kiedyś więcej niż jedną żonę o imieniu *Lilja* i więcej niż jedną o imieniu *Luba*. Imiona w liczbie mnogiej mają znaczenie uogólniające — ‘jakieś kobiety, nieważne, jak się nazywały’.

Lilja

Imię to jest notowane w SSNO III 260 — pod hasłem *Lilija* widnieje zapis *Lilia*. Pochodzi ono od łacińskiego *lilia* (SEMot I 144). Ze słownika Kazimierza Rymuta dowiadujemy się, że w Polsce w 1994 roku imię to funkcjonowało w kilku wariantach: *Lilia, Liliia, Lilija, Lilja, Lillia, Lylija* (SIW 242–243, 255).

¹ W powieści Kraszewskiego ojcu udaje się uchronić córkę przed Mieszkiem, natomiast Fenikowski Luboniównę uczynił jedną z pogańskich żon księcia.

Ponadto SI (111–112) informuje o obecności tego imienia w językach serbsko-chorwackim (*Lilija*), słoweńskim (*Lilja*) i włoskim (*Lilia*).

Luba

Imię obecne w SSNO (III 280). Wywodzi się od prasłowiańskiego przymiotnika **l'ubъ* ‘miły, przyjemny, kochany’ (SEMot I 146). W Polsce w 1994 roku nosiło je 2770 kobiet (SIW 248).

1.2. Franciszek Fenikowski — „Długie morze”

Już w drugim rozdziale powieści pojawiają się żony Mieszka I w dramatycznym dla nich momencie. Otóż władca kazał je usunąć ze swojego poznańskiego dworu i umieścić w Bytyniu, w domu nad jeziorem. Wiązało się to oczywiście z decyzją o ślubie z córką Bolka czeskiego. Przy tej okazji autor pisze o ich pochodzeniu:

Było ich siedem. Pochodziły z różnych stron kraju i świata: znad Warty i Proсны, z Lubusza, Carogrodu, Rusi, Skandii. Jedne brał książę według starego obyczaju, by związać się ze znaczącymi rodami, inne dostały się do Poznania jako branki, inne jeszcze sprzedawali mu kupcy. Uwiezione z dalekich krajów czy zabrane z rodzinnych domostw, szybko pogodziły się z nową swą dolą. Życie na książęcym dworze piękne było i wygodne (FenD 29).

Olsza

Olsza pochodziła z rodu Luboniów², mających swą siedzibę Luboń³ blisko przedmieść Poznania: „Poznań także gród ludny, cudny — zaperzyła się Olsza z Lubonia” (FenD 30). Z powieści wiadomo, że jej ród jest znaczny i dba o swą godność: „Ciebie branką wziął Mieszka, nie od ojca jako mnie i Olszę” (FenD 30); „Rzekę stryjcowi memu, jako to Niemój, smard nędzny, co go własny ojciec za syna swego nie uznał, pomiata zacną Luboniów krwią” (FenD 494). Lutuj, stryj Olszy, był komorzym na dworze Mieszka, dlatego Olsza niekiedy jest określana ze względu na pokrewieństwo z nim: „Toć w Poznaniu także kołat na samborzy u grodzkiego kościółka wisi — obruszyła się Lutujowa bratanica” (FenD 493).

Słowniki nie notują tego antroponimu w funkcji imienia żeńskiego. W SSNO (IV 120) występuje jako nazwa męska. SIW (309) podaje imię żeńskie *Olszyna*. *Olsza* znana jako urbanonim — nazwa dzielnicy Krakowa.

² Jest to ta sama rodzina, której nazwisko uczynił Kraszewski tytułem swojej powieści „Lubonie”.

³ Pierwotnie *Lubоть* (SEM 194).

Świętochna

Świętochna była przedstawicielką możnego rodu Grzymałów⁴. Ją także — jak Olszę — wziął książe od ojca (FenD 30). Dlatego nazywana jest w powieści *Świętochna Grzymalanka*: „Świętochna Grzymalanka podniosła tłustą dłoń do oczu, rozmazała rześiste łzy po barwionej twarzy” (FenD 30) lub tylko *Grzymalanka*: „Oj, lelum, lelum — Grzymalanka złożyła pulchne ręce. [...] dały mi się Jordanowi pomazać i przezwąć... [...] mnie zaś dał w pieczę jakowejś Barbary, co to ją pono głodem w wieży morzyli, aż świętą się stała” (FenD 491). Z tego cytatu czytelnik dowiaduje się, że według F. Fenikowskiego małżonki Mieszka zostały ochrzczone. Autor ujawnia też miejsce jej pochodzenia: „[...] żałośnie chlupała Grzymalanka z Gąsawy⁵” (FenD 489). Zdarza się nazywanie jej samym imieniem: „Rośnie świątynia dla Jordana — sapnęła Świętochna” (FenD 493).

Imię bardzo licznie zaświadczane w SSNO (V 395–397). Według B. Kupisa (NI 265) jest to żeńska forma imienia męskiego *Świętoch*, będącego hipokorystyczną formą imion męskich złożonych z członem *Święt(o)-*, *Święc-*. Witold Taszycki (1958, s. 153) podaje imię *Świętochna* jako przykład formy jednotematowej. W 1994 roku pięć Polek miało na imię *Świętochna* (SIW 378).

Miła, Miłka

Ta żona Mieszka przybyła z Lubusza: „U nas na Lubuszu wołają nań Wekryolsza — rzekła Miła” (FenD 31). Używane jest też zdrobnienie: „[...] zachnęła się Miłka, wspomniała przezwisko, jakim na Lubuszu obdarzono bożyca Niemców [...]” (FenD 492). Z powodu miejsca urodzenia nazywana jest *Lubuszanka Miłka*: „Lubuszanka Miłka zapięła szubkę na pągvice zdobione carogrodzką robotą” (FenD 490) lub tylko *Lubuszanka*: „Lubuszanka pochyliła głowę [...]” (FenD 31).

SSNO (III 511) notuje formę *Milka*, natomiast brak formy *Miła*. W SIW (284, 285) poświadczane są obie formy: *Miła* — 13 nosicielek, *Milka* — 4. Rozpatrując funkcje przyrostków słowotwórczych w antroponimii W. Taszycki (1958, s. 80) pisze, że przyrostek *-ka* służy do tworzenia form zdrobniałych, zarówno żeńskich, jak i męskich, a jako przykład podaje formę *Milka*.

⁴ Ród Grzymałów jest wspominany w powieści J.I. Kraszewskiego „Lubonie” (t. I, s. 116, 117).

⁵ Miejscowość na Kujawach, w okolicy Żnina i Biskupina, nad rzeką Gąsawką, dawniej Gąsawą (SEM 86–87).

Bogna

O Bognie wiadomo, że „Książd Mieszka z Lubusza⁶ ją przywiódł” (FenD 213). Jednak właściwym miejscem pochodzenia Bogny była Radgoszcz⁷, gdzie jej ojciec był arcykapłanem w świątyni Swaroga: „Ojciec mój pierwszy jest pośród żerców Radgoszczy. Wielci słuchają go na skinienie, jako Polany ciebie” (FenD 376). Dlatego Bogna bywa nazywana *córą/córką arcykapłana*: „Naigrawacie się ze mnie! — córę arcykapłana znów objęły płomienie gorączki. [...] W nawrocie maligny ujrzała końskie czaszki na ostrokołach Radgoszczy [...]” (FenD 495); „Córka arcykapłana odeszła wolno ku rzece” (FenD 291). Ze względu na przynależność plemienną Bognę zwano *Wioletką*: „[...] następowały gromadą na Wioletkę rade, że nadarzyła się im sposobność wzięcia odwetu na Mieszkowej ulubienicy [...]” (FenD 494). Kraina, z której pochodziła, to Pomorze, dlatego określano ją też etnonimem *Pomorka*⁸: „Dadźboże miły, toć to Pomorka!” (FenD 494) lub jego połączeniem z imieniem: „Zginiemy jak Pomorka Bogna!” (FenD 491). W powieści znajdujemy etymologię imienia *Bogna*, wypowiedzianą przez stróża książęcego dworu: „Bogna! Snadź ojce bogom chcieli ją poświęcić” (FenD 213).

Imię *Bogna* jest poświadczone w SSNO (I 189). Fros i Sowa (KI I 472) piszą, że mogło być próbą spolszczenia imienia *Benigna* lub zostało utworzone przez Długosza, ponieważ dopiero u niego się pojawiło. Dodają jednak: „[...] choć możliwe jest, że to forma skrócona od jakiegoś imienia dwuczłonowego z *Bog-* w części pierwszej, jak *Boguchna* od *Bogusława*”. W. Taszycki (1958, s. 153) podaje je jako przykład formy jednotematowej. SEMot (I 13–14) umieszcza imię *Bogna* wśród licznej grupy imion teoforycznych, nie wykluczając też motywacji przez drugie znaczenie prasłowiańskiego **bogъ* ‘bogactwo, szczęście’. SI (32) poświadcza imię *Bogna* w językach bułgarskim i macedońskim, co chyba przeczy utworzeniu go przez Długosza. Imię dość popularne u współczesnych Polek — 2078 nosicielek (SIW 58).

Kira

Imię *Kira* pada tylko raz: „Jedynie Kira i Guleborga jeszcze ciągle nie chciały poddać się bez walki” (FenD 31). Częściej jego nosicielka jest nazywana

⁶ Warto wspomnieć, że nazwa województwa *lubuskie* pochodzi właśnie od miasta Lubusz (niem. Lebus). Rzadki to przypadek, żeby miasto leżące poza granicami kraju dało nazwę jego regionowi.

⁷ Radgoszcz była głównym ośrodkiem kultowym i politycznym Wioletów (MSK 324).

⁸ B. Walczak (1990, s. 26–27) pisze o etnonimie *Pomorcy* używanym przez Z. Nienackiego w jego powieści „Dagome iudex”: „Nazwa *Pomorcy* (ze wschodniosłowiańskim formantem etnonimicznym, zamiast *Pomorzanie*) została być może przejęta z nazewnictwa tradycji powieści historycznej [...]”. *Pomorka* jest żeńskim odpowiednikiem formy *Pomorzec*.

antroponimem patronimicznym *Jarosławówna*, nazwą od miejsca urodzenia lub etnonimem: „— Skąd przybywasz? — dopytywała Jarosławówna. — Może kupię przywiozłeś? Z mojego złotobramnego Kijowa?” (FenD 211); „[...] wtórowała jej Kijowianka” (FenD 30); „[...] wpadła jej w słowo kijowianka” (FenD 490)⁹; „— Dla ciebie, smardzie, nie dla mnie! — krzyknęła Rusinka. [...] Urodziłam się w Kijowie. Widziałeś ty takie miasto jako nasz złoty Kijów?” (FenD 29).

SSNO (II 584) notuje to imię jedynie jako antroponim męski. Kupis (NI 149) wywodzi żeńskie imię *Kira* od męskiego imienia perskiego *Cyrus*, o znaczeniu ‘pasterz’, stosowanego w odniesieniu do króla. Zaznacza jednak, że niektórzy wiążą je z imieniem *Cyriak*, w grece ‘pański, odnoszący się do Pana, tj. Boga’, od *Kyrios* ‘Pan’ (NI 68). Do tegoż greckiego słowa odsyła SEMot (II 27) imię *Cyryl*, które w językach słowiańskich często przybiera nagłos *K-*. Tenże SEMot (I 106) notuje imię *Kier*, kierując na ukraińskie słowo *kyr* ‘tytuł osób wyższego duchownego stanu’. Brak więc pewności co do proveniencji żeńskiego antroponimu *Kira*.

107 Kir żyło w Polsce w 1994 roku (SIW 218). F. Fenikowski nadał imię *Kira* Rusince z Kijowa, obecnie występuje ono w językach bułgarskim, rosyjskim i litewskim (SI 38).

Sofia, Zofka

Sofia jest Greczynką z Carogrodu, czyli Konstantynopola: „Sofia nie pozostawała za nią w tyle: Jam Carogród widziała! Carogród, pojmujesz?” (FenD 29). Do imienia czasem dodany jest etnonim: „Płakały Miła i Sofia Greczynka” (FenD 29) lub sam etnonim starcza do identyfikacji bohaterki: „Mnie wtóry już raz krzeli — westchnęła Greczynka poprawiając krucze warkocze [...] — Dziecięcikiem w Carogrodzie, w bazylice świętych Apostołów, kędy naszych carów grzebią. Ninie zaś w Poznaniu” (FenD 491). Imię ulega polonizacji i przybiera postać *Zofka*: „[...] dały my się Jordanowi pomazać i przezwać... [...] Jednej Zofce imionisko zachować przyzwolono” (FenD 491); „Zofka Greczynka pomyślała z dumą [...]” (FenD 490).

Grecka żona Mieszka dostała imię w greckiej postaci *Sofia*. Formę tę potwierdza SSNO (VI 327), ale tylko w odniesieniu do męczyzny. Formą żeńskiego antroponimu, licznie poświadczoną, jest *Zofija* (SSNO VI 327–330 i VII 306). „W funkcji imienia własnego występuje tu rzeczownik pospolity *sophia* ‘mądrość’. Na gruncie chrześcijańskim imię zawiera aluzję do mądrości Boga” (KI VI 254). Forma *Sofia* funkcjonuje w ośmiu językach europejskich (SI 186), ale jest też obecna w Polsce. K. Rymut podaje, że 79 Polek nosi imię *Sofia*, a 7 — *Sofija* (SIW 365). Spolszczona i zdrobniała forma *Zofka* znajduje potwierdzenie na kartach SSNO (VI 330). Takiej formy używa się też w Słowenii (SI 186).

⁹ Pisownia dwojaka — wielką lub małą literą.

Guleborga

Guleborga była branką ze szwedzkiego miasta Birka¹⁰: „[...] szydziła branka z Birki” (FenD 495); „Przetowłosa Guleborga ze szwedzkiej Birki zacisnęła zęby w zimnej złości [...]” (FenD 30); „Głupiaś — parsknęła białowłosa Guleborga z Birki” (FenD 491). Niekiedy nazywana jest samym imieniem: „[...] gdybyś widziała złotą kątynę Odyna w naszej Upsali — błysnęła oczyma Guleborga” (FenD 493). Fenikowski wplótł w swoją powieść wątek chrztu, na którym ta Szwedka otrzymała imię Orszula (FenD 491).

To imię szwedzkie, nie ma o nim wzmianek w polskich słownikach antropimów.

Spośród autorów, którzy nadali imię przedhistorycznym żonom Mieszka I, tylko F. Fenikowski zastosował archaizm onomastyczny w postaci konstrukcji składniowej złożonej z imienia i nazwy miejscowej (Kosyl 1998, s. 370): *Olsza z Lubonia*, *Guleborga z Birki* lub z nazwiska w formie patronimicznej i nazwy miejscowej: *Grzymałanka z Gąsawy*.

1.3. Kornelia Dobkiewiczowa — „Ofka z Kamiennej Góry”

Jastra

K. Dobkiewiczowa wprowadziła na karty swojej powieści postać tylko jednej żony Mieszka I z czasów, gdy jeszcze był poganinem. Akcja utworu rozgrywa się później, niż wydarzenia związane z Jastrą. Czytelnik dowiaduje się o nich z opowieści jej wychowanki, Ludosławy:

Z małych lat byłam sierotą, chowała mnie w domu swoim krewniaczka daleka, Jastra, z Nałęczów rodu. Miłowałam ją za to i we wszystkim jej byłam powolna. Stało się, że ją książę za żonę pojął, choć prócz niej było sześć w jego domu, czego obyczaj dawnej wiary nie bronił. Rozmłowała się Nałęczanka w Mieszku do niepamięci zupełnej, zawiść ją żarła o wszystkich dokoła (DobO 270–271).

Imię *Jastra* jest tajemnicze. Nie notuje go żaden słownik imion. Ród Nałęczów, z którego pochodziła owa żona Mieszka, jest znany i zaświadczony w SSNO (IV 11). Prawdopodobnie imię *Jastra* wywodzi się od dawnego przymiotnika *jastry ‘bystry, szybki’, motywującego słowo *jastrząb* (SEBr 201, SESI I 518–520). Przymiotnika tego używa Fenikowski w powieści „Długie morze”; umieścił go w słowniczku na końcu książki (FenD 596). Może imię *Jastra* da się interpretować

¹⁰ Birka to handlowe miasto wikingów na jeziorze Birka w Szwecji. W powieści „Puszcza” Antoni Gołubiew podaje tę nazwę z tłumaczeniem na język polski: „Birka-Brzozów, omywana chłodnymi wodami morza” (GołP 342).

jako przymiotnik rodzaju żeńskiego, podobnie jak *Luba, Miła?* Rdzeń *jastr-* jest też podstawą toponimu *Jastrowie* (SEM 123), a SSNO (II 455) zaświadcza odmiejscowe antroponimy *Jastrowska* i *Jastrowski*.

1.4. Elżbieta Cherezińska — „Harda”

Powieść „Harda” zaczyna się od scen rozstania księcia Mieszka z siedmioma żonami w związku z decyzją poślubienia księżniczki czeskiej. Pogańskie żony mieszkają w różnych miejscach państwa Mieszka. Władca robi objazd ich siedzib i zabiera im wcześniej ofiarowane pierścienie. Nie o każdej kobiecie wiadomo, skąd pochodzi i gdzie mieszka. „Każda mieszkała w innym krańcu księstwa, bo wszystkie prócz Gunn, wykupionej z niewoli, pieczętowały sojusz ze swym rodem” (CherH 15). Natomiast wymienione są ich walory, które przyciągnęły do nich Mieszka.

Wszemiła

„[...] miał [...] Wszemiłę ze złotymi, wijącymi się włosami [...]” (CherH 12); „Wszemiłę i graniczny Santok zostawił sobie na koniec [...]” (CherH 15); „Wszebór był głową nadnoteckiego rodu. Mieszko przy dźwięku piszczałek i rogów, wziął ją, jego córkę Wszemiłę, za żonę na znak sojuszu, po tym jak Wszebór poddał mu swych ludzi i ziemię” (CherH 16).

Imię *Wszemiła* jest notowane w SSNO (VI 220). Objasnia je SEMot (I 352) zaimkiem prasłowiańskim o znaczeniu ‘wszystek, każdy, zawsze’. W 1994 roku siedem kobiet w Polsce miało na imię *Wszemiła* (SIW 422).

Lesławka

„[...] miał [...] Lesławkę, która tańcem bioder rozpraszała wszystkie jego smutki [...]” (CherH 12).

Niewątpliwie postać *Lesławka* jest zdrobnieniem od *Lesława*, żeńskiej formy imienia męskiego *Lesław*. SSNO III 247 podaje formę *Leslou*, a SEMot VII 354 dodaje do niej komentarz „inaczej: Lesław”. B. Kupis podaje, że *Lesław* to skrócona forma imienia *Lechosław* (NI 163). SIW (239) zaświadcza 721 osób o imieniu *Lesława* w 1994 roku w Polsce.

Ludmiła

„[...] miał [...] Ludmiłę o pełnych, idealnie okrągłych piersiach [...]” (CherH 12).

Imię poświadczono w SSNO (III 294). Według B. Kupisa żeńska forma imienia *Ludmił* (NI 169). Fros i Sowa wyjaśniają, że składa się z członów: rzeczownikowego *lud-/ludi-/ludo-* ‘lud, ludzie’ i przymiotnikowego *-miła*, co daje

znaczenie ‘przyjaciółka ludu’ (KI III 642–643). Imię to jest obecne aż w 20 językach europejskich (w różnych wariantach fonetycznych i ortograficznych) (SI 114). W Polsce występuje jako: *Ludmila*, *Ludmilla*, *Ludmiła* i *Ludmiłła* (SIW 251–252).

Mojmira

„[...] miał [...] Mojmirę o smukłych udach, które nigdy mu się nie znudziły [...]” (CherH 12).

W słowniku B. Kupisa czytamy, że *Mojmira* jest żeńską formą imienia *Mojmir*, które składa się z zaimka *mojъ* ‘mój’ i rzeczownika *mirъ* ‘pokój’ (NI 197). W SSNO (III 545) znajdujemy postać męską, ale żeńskiej brak. Antroponimów tych nie notuje ani słownik imion w Polsce (SIW), ani w Europie (SI), natomiast imię męskie jest dość popularne w Czechach i na Słowacji. Możliwe tu świadome nawiązanie autorki powieści do *Mojmira* i dynastii *Mojmirowiców*, władców państwa wielkomorawskiego, będące echem hipotezy o migracji Morawian na tereny Wielkopolski.

Żywia

„[...] miał [...] Żywię, ach, wesołą Żywię z dołkami w policzkach [...]” (CherH 12).

Imię nienotowane w SSNO, za to występuje wśród współczesnych Polek — 28 nosicielek (SIW 439). Znane jako teonim — imię naczelnej bogini Połabian (raciborskich) (Brückner 1985, s. 49). To raczej rzadki wypadek, żeby teonim zasilił zasób antroponimów.

Urdis

„No i ją, *Urdis* — wieszczkę o włosach w kolorze żywicy. Jej matką była kobieta z Gotlandii¹¹, ojcem wielki Dalwin, żeglarz i kupiec z bogatego Wolina” (CherH 12).

Imię skandynawskie, nienotowane w polskich słownikach.

Gunn

„[...] miał Gunn, północną, jasnowłosą piękność, którą wykupił z niewoli” (CherH 12).

Imię skandynawskie, nienotowane w polskich słownikach.

¹¹ Gotlandia to największa wyspa na Bałtyku, położona na wschód od Szwecji.

1.5. Philip Earl Steele — „Zapiski Kpinomira. Życie erotyczne Mieszka I”

Według dowcipnego historyka amerykańskiego Philipa Earla Steele’a, odkryto niedawno dokument „Vita Mesconis”, czyli „Żywoć Mieszka”, napisany przez spowiednika czechkiej żony tegoż. Już samo imię owego księdza — *Kpinomir* — dowodzi, że ta historia jest kpina. P. E. Steele utworzył imiona wszystkich siedmiu pogańskich żon i podał, skąd pochodziły. Dodaje też, czym kierował się ksiądz przy ich wyborze:

[...] były to najpiękniejsze białogłowy z najważniejszych grodów. Mieszko nie żądał córki pana grodu, ale raczej najpiękniejszej młodej damy w grodzie. „Uroda, nie urodzenie — podaje Kpinomir — była najważniejsza dla niego” (SteZ).

Całusława

Miejscem pochodzenia Całusławy był Poznań. Imię złożone. Pierwszy człon *Calu-* można interpretować jako temat czasownika *calować* w czasie teraźniejszym (np. 3 os. lp. *calu-j-e*) lub wiązać z rzeczownikiem *calus*. Druga część *-sława* jest dobrze znana z imion żeńskich utworzonych od męskich na *-sław*, np. *Bronisława*, *Mirosława* (SSNO V 107 podaje listę imion żeńskich z członem *-sława*).

Pepicha i Rębicha

Pepichą i *Rębichą* nazwano bliźniaczki rodem z Gniezna. Pierwsze imię kojarzy się ze słowem *pepek*, drugie — z rdzeniem czasownikowym *raqb-/ręb-*. Oba imiona się rymują dzięki sufiksowi *-icha*, który nasuwa skojarzenie z imieniem legendarnej żony Piasta i matki Siemowita *Rzepichy* (SMiTK 1014).¹²

Pieściwoja

Pieściwoję Mieszko I znalazł w Kruszwicy. To imię ma formę frazy określającej kobietę, która pieści woja. Można dostrzec podobieństwo do słowa *dziewoja*.

¹² Co ciekawe, w 1994 r. żyła w Polsce jedna Rzepicha (SIW 349).

Błogomina

Błogomina przybyła z Giecza¹³. To imię można interpretować jako zrost wyrażenia *błoga mina*, które jest motywacją nazwania osoby okazującej zadowolenie. Forma nawiązuje do innych imion kobiecych, jak np. *Hermina*, *Irmina*.

Biustyna

Biustyna pochodziła z Kalisza. Podstawą słowotwórczą jej imienia jest słowo *biust*, a brzmienie przypomina imię żeńskie *Justyna*.

Udowita

Rodzinnym miejscem *Udowity* było Grzybowo¹⁴. Imię tej żony zawiera słowo *udo*. Druga część przypomina imię *Ziemowita*, które w 1994 r. nosiły dwie Polki (SIW 431).

Jak widać, kilka imion nawiązuje do intymnych części ciała niewieścigo: biustu — *Biustyna*, pępka — *Pępicha* i uda — *Udowita*. Inne wskazują na czynności: całowanie — *Całusława*, pieszczoty — *Pieściwoja* lub mimikę — *Błogomina*. Wszystkie żony Mieszka I pochodziły z miast wielkopolskich: Giecza, Gniezna, Grzybowo, Kalisza, Kruszwicy i Poznania.

Czesław Kosyl (1998) w rozdziale „Nazwy własne w literaturze pięknej” scharakteryzował osiem sposobów stosowania onimów w tekstach literackich. Przegląd imion nadanych pogańskim żonom pierwszego historycznego władcy Polski przez pisarzy dowodzi, że ich twórczość mieści się w nurcie realistycznym. Jak pisze Kosyl (1998, s. 370), autorzy powieści historycznych zapożyczają archaizmy onomastyczne ze źródeł historycznych. Przy czym trzeba dodać za Bogdanem Walczakiem (1990, s. 23, 25), że autentyczne imiona są zaświadczone później niż czasy opisywane w utworach z najdawniejszej epoki polskich dziejów. W każdym razie autorzy czterech powieści w większości wykorzystali znane imiona staropolskie albo użyli homonimów notowanych w innej funkcji wyrazów (*jastra* — *Jastra*).

Wywiad z amerykańskim historykiem dostarcza imion właściwych nurtowi groteskowo-ludycznemu. C. Kosyl (1998, s. 380–381) wymienia 13 źródeł ekspresywności onimów tego typu. Źródłem ekspresywności antroponimów

¹³ Giecz — wieś w województwie wielkopolskim, powiecie średzkim, gminie Dominowo. Był to ośrodek grodowy z około 865 r.

¹⁴ Grzybowo to wieś w województwie wielkopolskim, powiecie wrzesińskim, gminie Września. Znajduje się tam wczesnośredniowieczne grodzisko.

stworzonych przez P.E. Steele'a jest naruszenie zasady względnej zamkniętości klasy imion osobowych, czyli po prostu są wszystkie autorskimi neologizmami, choć zbudowanymi na wzór imion autentycznych.

2. IMIĘ PIERWSZEJ CHRZEŚCIJAŃSKIEJ ŻONY MIESZKA I

Imię księżniczki czeskiej z rodu Przemyślidów sprawiało wiele kłopotów polskim językoznawcom i historykom. O tym, że nadal tak jest, świadczy fragment z kroniki Galla cytowany w polskim przekładzie w dwóch podręcznikach do I klasy szkół średnich, wydanych w odstępie siedmiu lat: „W końcu zażądał w małżeństwo jednej bardzo dobrej chrześcijanki z Czech, imieniem D o b r a w a¹⁵” (Manikowska, Tazbirowa, 1993, s. 53) i „W końcu zażądał w małżeństwo jednej bardzo dobrej chrześcijanki z Czech, imieniem D ą b r ó w k a¹⁶” (Starczewska i in., 2000, s. 72). Kontrowersje na temat właściwej postaci imienia córki czeskiego księcia Bolesława trwają od lat 20. XX w. Przywołajmy słowa Aleksandra Brücknera (SEBr 86): „*Dąbrówka* jest i nazwą kilku roślin, tylko żona Mieszki tak się nigdy nie nazywała; nazywała się *Dobrawą*; nonsens z *Dąbrówką* wyłonił się później”. Innego zdania byli: Tadeusz Lehr-Splawiński (1932), Tadeusz Milewski (1934) i Witold Taszycki (1939). Syntetycznie wszystkie problemy związane z tym imieniem ujął w krótkim tekście Stanisław Urbańczyk (1961, s. 333). Warto go przytoczyć:

Dąbrówka (Dubrawka) [...] Od XI–XIII w. występuje w źr. forma Dubrawka (czeskie Dúbravka), w której litera *u* mogła też oznaczać *q*. [...] W kronice Thietmara zapisano Dobrawa, dodając interpretację jako „bona”. Jedno ze źr. popełniło błąd, nie można jednak orzec, które, raczej jednak źr. postronne, tj. Thietmar. Imię Dąbrówka, czyli Dubrawka, można wywodzić od rdzenia **dobr-* ‘ciemny’, tj. przypisywać znaczenie ‘ciemnawa’ (z powodu ciemnych włosów lub ciemnej cery).

W wielu opracowaniach podaje się dwie formy, odsyłając jedną do drugiej albo umieszczając jedną z nich w nawiasie (tak Urbańczyk, powyżej, MSK 82, 87, KI II 44, Jasienica 1978¹⁷). Czasem wymienia się nawet trzy formy, np. *Dobrawa* (*Dubrawka*, *Dąbrówka*) (Buczek, 1939–46, s. 240), *Dąbrowka*, *Dubrowka*, *Dubrawka* (SSNO I 464).

Polscy pisarze w swoich powieściach stosują trzy formy: *Dubrawka*, *Dobrawka* i *Dobrawa*. Nie znalazłam przykładu na użycie postaci *Dąbrówka*.

¹⁵ Wyróżnienie — A.T.

¹⁶ Wyróżnienie — A.T.

¹⁷ Wprawdzie w *Indeksie osób* (s. 337) podano „Dobrawa (Dąbrówka)”, ale na pięciu wskazanych stronach widnieje tylko Dobrawa.

Dubrawka

Forma *Dubrawka* pojawia się w trzech spośród analizowanych przeze mnie powieści: „Luboniach” i „Braciach Zmartwychwstańcach” Kraszewskiego oraz „Dzikowym skarbie” Bunscha. Oto przykłady: „Dubrawka popatrzyła nań długo, z dźwięku mowy do czeskiej podobnej, a trochę różnie brzmiącej, starając się odgadnąć, skądby ten przybysz pochodził?” (KraL I 81); „Dubrawka, matka Bolesława, chciała spoczywać w katedrze gnieźnieńskiej, którą wzniosła” (KraB I 34); „Tu musiał przyznać przed sobą, że jedynie Dubrawka mogła go powstrzymać od nieopatrznego kroku; każdej z dawnych odpowiedziałby pogardliwym wygnaniem” (BunDz II 123).

Postać *Dubrawka* jest najbliższa czeskiemu pierwowzorowi. Notują ją: SSNO I 464–465; Buczek, 1939–46, s. 240; Urbańczyk, 1961, s. 333 i AHP 11.

Dobrawka

Ta forma pojawia się w dwóch powieściach: „Ojciec i syn” Bunscha oraz „Długie morze” Fenikowskiego. Zaskakuje, że ten sam pisarz w dwóch swoich utworach stosuje dwie różne postaci imienia tej samej osoby. Autor wyjaśnia to w przypisie:

W powieści p.t. „Dzikowy skarb” użyłem za Oswaldem Balzerem¹⁸ brzmienia „Dubrawka”. Prof. Widajewicz¹⁹ w recenzji swej słusznie zwrócił uwagę, że brzmienie to nie jest ani tradycyjne, ani polskie, proponując pozostanie przy „Dąbrówce”. Ponieważ jednak właściwym źródłosłowem jest „dobra” (Ditmar: bona), właściwym przeto brzmieniem wydaje mi się „Dobrawka” (BunO I 7).

Przykład z powieści: „Niegdyś, gdy żyła Dobrawka, myślał jak o zasłużonym wypoczynku, że na starość wnukom serce odda [...]” (BunO II 231). Kolejny cytat z „Ojca i syna” wskazuje na łączenie imienia księżnej z domniemaną podstawą *dobry*: „Szczupła gnieźnieńska bazylika, gdzie zwłoki Dobrawki wystawiono, niewielu jeno ludzi naraz pomieścić mogła, a każdy chciał pożegnać panią, która życiem swym nie przyniosła ujmy swemu imieniu” (BunO I 227).

W wypowiedzi Guleborgi z „Długiego morza” wyraźna jest ironia. Wątpi ona o dobroci Dobrawki: „Pokłoń się Dobrawce! Dobra ona. Przyjmie cię... na służebną. Będziesz nogi jej myć albolii niańczyć małego księżyca...” (FenD 495).

Tę postać imienia zaświadcza SSNO I 486, choć dopiero z roku 1265. Jako alternatywną dla *Dąbrówki* podaje ją Modrzewska (1961, s. 333).

¹⁸ Oswald Balzer (1858–1933), historyk, profesor uniwersytetu we Lwowie, autor „Genealogii Piastów” (1895).

¹⁹ Józef Widajewicz (1889–1954), historyk, profesor uniwersytetów w Poznaniu i Krakowie, doktorant prof. Balzera, autor prac o początkach państwa polskiego.

Dobrawa

Imię o tym brzmieniu jest obecne na kartach pięciu powieści. Dwie z nich to wymienione powyżej utwory Bunscha i Fenikowskiego.

K. Bunsch, mimo że zadeklarował wybór formy *Dobrawka*, stosuje też formę *Dobrawa*, co prawda jedynie w łacińskim napisie na płycie nagrobnej: „*Hic iacet Dobrava, id est Bona, regis Bolislai filia, Miseconis, Polanorum ducis uxor*”. Fragment ten jest zresztą opatrzony przypisem: „W X w. napisów grobowych przeważnie nie umieszczano” (BunO I 233). Być może pisarz uznał, że forma *Dobrawka*, sprawiająca wrażenie zdrobnienia, nie pasuje do łaciny ani do nagrobka.

F. Fenikowski używa na przemian formy *Dobrawka* i *Dobrawa*: „Dobrawa Przemysłidówna wciąż jeszcze nie mogła ochłonąć z wielkiego zdumienia” (FenD 82).

Forma *Dobrawa* jako jedyna występuje w powieściach Gołubiewa „Puszcza”, Dobkiewiczowej „Ofka z Kamiennej Góry” i Cherezińskiej „Harda”.

Oto jak uzasadnia Gołubiew wybór przez siebie formy *Dobrawa* w „Słowniczku osób historycznych” dołączonym do tekstu powieści:

Dobrawa — znana powszechnie w historii polskiej jako Dąbrówka, najprawdopodobniej właściwe czeskie imię brzmiało Dubrawa lub Dubrawka; Dubrawę (Dubrawkę) niewątpliwie przeobiono w Polsce na Dobrawę (Dobrawkę), gdyż imię to było u nas znane i używane. Zresztą Thietmar (Dytmar) w swej kronice podaje jej imię jako Dobrawa i tłumaczy je: „*quod Bona interpretatur*” (GołP 411).

Użycie tego imienia w tekście „Puszczy”: „Czcibor zadumał się, ongiś nie lubił Dobrawy, ale wolałby z Dobrawą gadać niżli z Odą” (GołP 334).

Przykład z powieści K. Dobkiewiczowej: „W piekarni, kuchni i piwnicy krzątano się zawsze jak w ulu pszczelim, a sama Dobrawa z ochotą tego pilnowała, nawiedzając często swe ulubione siodło” (DobO 231).

W utworze E. Cherezińskiej znajdujemy znów nawiązanie do rzekomej etymologii imienia: „— Jak ona ma na imię? — prowokująco zapytała Wszemiła. — No jak? — Dobrawa. — Dobrawa — powtórzyła i rozległ się jej zły, mściwy śmiech. — Tylko dobrawa, nie „najlepsza” albo „najpiękniejsza”. Dobrawa, nic więcej” (CherH 16). Widać, że imię jest traktowane jako derywat odprzymiotnikowy, formacja gradacyjna. Stopień natężenia cechy jest wyrażony stopniowaniem bezwzględny, a znaczenie: *dobrawa* ‘nie całkiem dobra’ (Wróbel 1984, s. 438).

Przegląd literatury przedmiotu ujawnia, że ta wersja imienia żony Mieszka I dominuje. Imię *Dobrawa* wymieniają: SSNO I 486, Michnik, Mosler (1961, s. 23), Gieysztor (1978, s. 21), Jasienica (1986, s. 36), Kosiński (2017, s. 140) i Dębek (2018, s. 273). W 1994 roku 153 kobiety w Polsce nosiły imię Dobrawa (SIW 91).

* * *

W podsumowaniu trzeba uznać kompetencję i wiedzę autorów powieści o czasach pierwszych Piastów, którzy udatnie wybrali z dostępnych źródeł imiona dla pogańskich żon Mieszka I. Co do imienia pierwszej żony chrześcijańskiej, to każdy z nich musiał zdecydować się na wersję, która wydawała mu się najbardziej prawdopodobna. J.I. Kraszewski i K. Bunsch (w „Dzikowym skarbie”) użyli formy *Dubrawka*, która była najbliższa pod względem brzmienia postaci czeskiej. *Dobrawka* wydaje się tworem pośrednim między *Dubrawką* a *Dobrawą*. Bunsch zamianę *Dubrawki* na *Dobrawkę* w „Ojcu i synu” uzasadnia powiązaniem z przymiotnikiem *dobry* (za Thietmarem). Zdecydowaną przewagę uzyskała postać *Dobrawa*, użyta przez pięcioro pisarzy. Przypuszczalnie przypisywanie tej osobie dobroci bardziej przemawiało do wyobraźni niż wiązanie jej z ciemnym kolorem, o czym przekonywali językoznawcy. Imię *Dobrawa* dominuje też w tekstach historyków i w podręcznikach do historii. Ciekawe, że w żadnym z ośmiu utworów literackich nie pojawił się antroponim *Dąbrówka*, przez lingwistów uważany za najwłaściwszy polski odpowiednik czeskiego miana.

ŹRÓDŁA

- BunDz = Bunsch, K. (1950). *Dzikowy skarb. Powieść z czasów Mieszka I* (t. I–II). Warszawa: Gebethner i Wolff.
- BunO = Bunsch, K. (1950). *Ojciec i syn. Powieść z czasów Mieszka I i Bolesława Chrobrego* (t. I–II). Warszawa: Gebethner i Wolff.
- CherH = Cherezińska, E. (2016). *Harda*. Poznań: Zysk i S-ka.
- DobO = Dobkiewiczowa, K. (1968). *Ofka z Kamiennej Góry*. Warszawa: Nasza Księgarnia.
- FenD = Fenikowski, F. (1963). *Długie morze*. Warszawa: Czytelnik.
- GofP = Gołubiew, A. (1948). *Bolesław Chrobry. Puszcza*. Wyd. 2. Warszawa: Czytelnik.
- KraB = Kraszewski, J.I. (1928). *Bracia Zmartwychwstańcy. Powieść z czasów Chrobrego* (cz. I–II). Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta.
- KraL = Kraszewski, J.I. (1928). *Lubonie. Powieść z X wieku* (cz. I–II). Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta.
- SteZ = Steele, P.E. (2016, 1 kwietnia). Zapiski Kpinomira. Życie erotyczne Mieszka I (Rozmowa z historykiem Philipem Earlem Steelem). *Plus Minus*. <https://www.rp.pl/Plus-Minus/304019875-Zapiski-Kpinomira-Zycie-erotyczne-Mieszka-I.html>

LITERATURA

- AHP = Dygo, M., Kochanowski, J., Koczyński, M. i Sikorska-Kulesza, J. (2000). *Atlas historii Polski* [Atlas of the History of Poland]. Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Brückner, A. (1985). *Mitologia słowiańska i polska* [Slavic and Polish Mythology]. Wstęp i oprac. S. Urbańczyk. Warszawa: PWN.

- Buczek, K. (1939–1946). Dobrawa (Dubrawka, Dąbrówka) Przemysłidka. W: W. Konopczyński (red.), *Polski słownik biograficzny* [Polish Biographical Dictionary] (t. 5, s. 240–242). Kraków: PAU.
- Dębek, B.A. (2018). *Słowiańskie dzieje* [Slavic History]. Warszawa: Bellona.
- Gieysztor, A. (1978). Mieszko I. W: A. Garlicki (red.), *Poczet królów i książąt polskich* [Register of Polish Kings and Princes] (s. 16–25). Warszawa: Czytelnik.
- Jasienica, P. (1978). *Słowiański rodowód* [Slavic Origins]. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Jasienica, P. (1986). *Polska Piastów* [Piaś Poland]. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- KI = Fros, H. i Sowa, F. (1997–2007). *Księga imion i świętych* [Book of Names and Saints] (t. I–VI). Kraków: WAM.
- Kosiński, T. (2017). *Rodowód Słowian* [Genealogy of Slavs]. Warszawa: Bellona.
- Kosyl, C. (1998). Nazwy własne w literaturze pięknej [Proper names in belles-lettres]. W: E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia* [Polish Proper Names. Encyclopedia] (s. 363–387). Warszawa–Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie–Instytut Języka Polskiego PAN.
- Lehr-Spławiński, T. (1932). Dąbrówka czy Dobrawa? [Dąbrówka or Dobrawa?]. *Język Polski*, 17, 404–409.
- Manikowska, H. i Tazbirowa, J. (1993). *Historia. Średniowiecze. Podręcznik dla szkół średnich klasy I liceum ogólnokształcącego, technikum i liceum zawodowego* [History. The Middle Ages. A Textbook for Secondary Schools]. Warszawa: WSiP.
- Michnik, H. i Mosler, L. (1961). *Historia Polski do roku 1795* [History of Poland until 1795]. Warszawa: PZWS.
- Micuń, J. (2002). *Historia. Od starożytności do współczesności — vademecum* [History. From Antiquity to the Present Day — A Handbook]. Warszawa: Translator.
- Milewski, T. (1934). Pol. Dąb i Dąbrowa (Notatka etymologiczna) [Polish Dąb i Dąbrowa. (Etymological note)]. *Prace Filologiczne*, 16, 198–199.
- Modrzevska, H. (1961). Dąbrówka (Dobrawka). W: W. Kowalenko, G. Labuda, T. Lehr-Spławiński (red.), *Słownik starożytności słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII* [Dictionary of Slavic Antiquities. Encyclopedic Outline of the Culture of the Slavs From the Earliest Times to the End of the 12th Century] (t. 1). Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- MSK = Leciejewicz, L. (red.). (1990). *Mały słownik kultury dawnych Słowian* [A Small Dictionary of the Culture of the Old Slavs]. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- NI = Kupis, B. (1991). *Nasze imiona* [Our Names]. Warszawa: Wydawnictwa Naukowo-Techniczne.
- SEBr = Brückner, A. (1970). *Słownik etymologiczny języka polskiego* [Etymological Dictionary of the Polish Language]. Warszawa: Wiedza Powszechna [Pierwodruk: Kraków: Krakowska Spółka Wydawnicza, 1927].
- SEM = Rospond, S. (1984). *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL* [Etymological Dictionary of Cities and Communes of the Polish People's Republic]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- SEMot = Cieślukowa, A., Malec, M. i Rymut, K. (red.) (1995–2000). *Słownik etymologiczno-motyacyjny staropolskich nazw osobowych* [Etymological and Motivational Dictionary of Old-Polish Personal Names] (t. I–VI). Kraków: DWN–Instytut Języka Polskiego PAN.
- SESł = Sławski, F. (1983). *Słownik etymologiczny języka polskiego* [Etymological Dictionary of the Polish Language] (t. I). Kraków: Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego.
- SI = Janowowa, W., Skarbek, A., Zbijowska, B. i Zbiniewska, J. (1975). *Słownik imion* [Dictionary of Names]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- SIW = Rymut, K. (1995). *Słownik imion współcześnie w Polsce używanych* [Dictionary of Names Currently Used in Poland]. Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.

- SMiTK = Kopaliński, W. (1985). *Słownik mitów i tradycji kultury* [Dictionary of Myths and Cultural Traditions]. Warszawa: PIW.
- SSNO = Taszycki, W. i in. (red.). (1965–1987). *Słownik staropolskich nazw osobowych* [Dictionary of Old-Polish Personal Names] (t. I–VII). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Starczewska, K., Korulska, E., Laskowski, P., Dzierzgowska, A., Nartowska, B., Ługowska, M. i Izdebski, T. (2000). *Świat średniowieczny* [Medieval World]. Warszawa: PWN.
- Taszycki, W. (1939). A jednak Dąbrówka [Dąbrówka, after all]. *Język Polski*, 24, 86–89.
- Taszycki, W. (1958). *Rozprawy i studia polonistyczne* [Dissertations and Polish Studies] (t. I: *Onomastyka*). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Urbańczyk, S. (1961). Dąbrówka (Dubrawka). W: W. Kowalenko, G. Labuda, T. Lehr-Splawiński (red.), *Słownik starożytności słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII* [Dictionary of Slavic Antiquities. Encyclopedic Outline of the Culture of the Slavs From the Earliest Times to the End of the 12th Century] (t. 1, s. 333). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Walczak, B. (1990). Osobliwe nazewnictwo powieści Zbigniewa Nienackiego *Dagome iudex* [Peculiar naming in Zbigniew Nienacki's novel *Dagome iudex*]. *Poradnik Językowy*, 1990, nr 1, 19–32.
- Wróbel, H. (1984). Formacje gradacyjne [Gradation formations]. W: R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski i H. Wróbel (red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Cz. 1: Morfologia* [A Grammar of Contemporary Polish: Morphology] (s. 437–441). Warszawa: PWN.

SUMMARY

WHAT WERE THE NAMES OF MIESZKO I'S WIVES? LITERARY ANTHROPNYMY

The article consists of two parts. In the first one, “Names of Pagan Wives of Mieszko I”, the author presented the names which the authors of four novels and one interview gave to the wives of the first historical ruler of Poland. In two of the novels, they mention seven names (according to the information provided by Gallus Anonymus, who wrote that Mieszko I “enjoyed seven wives”). In one of the novels one name is mentioned, and in the other one — two names. All those Old-Polish anthroponyms can either be found in dictionaries, or created in line with the convention of the time. It has to be admitted that the authors of the texts in question were faithful to the realistic trend while introducing proper names into historical novels. The interview with an American historian is different, as he created seven grotesque and ludicrous names.

The other part of the article is “The Name of the First Christian Wife of Mieszko I”. Eight historical novels were taken into account. Their authors used three forms of the Czech princess' name: *Dubrawka*, *Dobrawka* and *Dobrawa*. This diversity resulted from the debates concerning the proper pronunciation of her name in Polish. Linguists prefer the form *Dąbrówka* (derived from the stem that means ‘dark’), which did not appear in any of the novels. It seems that the authors of the novels follow the idea of historians who prefer the form *Dobrawa* (connected with the adjective *dobry* ‘good’). The novels of the following authors were taken into account: J.I. Kraszewski, K. Bunsch, A. Gołubiew, F. Fenikowski, K. Dobkiewiczowa, and E. Cherezińska, as well as the interview with P.E. Steele, an American historian living in Poland.

Keywords: literary onomastics, anthroponymy in historical novels, grotesque-ludic and realistic trends, Old-Polish feminine names